

HET DAMESKOOR VAN CHILBURY

Jennifer Ryan

Het dameskoor van Chilbury

the house of books

Oorspronkelijke titel: *The Chilbury Ladies' Choir*
Oorspronkelijk uitgegeven door: Crown Publishing Group, New York 2017
© Jennifer Ryan, 2017
© Vertaling uit het Engels: Catherine Smit, 2017
© Nederlandse uitgave: The House of Books, Amsterdam 2017
Omslagontwerp: bij Barbara, Amsterdam
© Omslagfoto: © Clayton Bastiani / Trevillion Images
Foto auteur: © Nina Subin
Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 443 4919 1
ISBN 978 90 443 4920 7 (e-book)
NUR 302

www.thehouseofbooks.com
www.overamstel.com

OVERAMSTEL
uitgevers

The House of Books is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mijn grootmoeder Eileen Beckley
en de vrouwen aan het thuisfront

Briefje op het prikbord van het dorpshuis van Chilbury

Zondag, 24 maart 1940

Aangezien alle mannelijke koorleden in het leger dienen zal ons dorpskoor aanstaande dinsdag, na de begrafenis van gezagvoerder Edmund Winthrop, worden opgeheven.

De dominee

Dagboek van Mrs Tilling

Dinsdag, 26 maart 1940

Ons dorpskoor stelde vreselijk teleur tijdens de begrafenis, de eerste sinds het uitbreken van de oorlog. 'Holy, holy, holy' kwam er met horten en stoten uit... we leken wel een troepje kwetterende mussen. Onze wanprestatie had niets te maken met de oorlog, met de overledene, die dekselse Edmund Winthrop die de dood vond toen zijn onderzeeër door een torpedo werd getroffen, of met het hopeloze dirigeren van de dominee. Nee, we presteerden onder de maat omdat dit het laatste optreden van het Koor van Chilbury was. Onze zwanenzang.

'Ik begrijp niet waarom het koor moet worden opgeheven,' mopperde Mrs B. na afloop op de nevelige begraafplaats. 'Alsof wij een bedreiging vormen voor de nationale veiligheid.'

'Alle mannen zijn weg.' Ik zei het op zachte toon, om geen aandacht te trekken te midden van de begrafenisstoet. 'En de dominee zegt dat we zonder de mannen niet door kunnen gaan met het koor.'

'Dus het koor moet worden opgeheven omdat alle mannen naar het front zijn gestuurd? Die logica ontgaat me, hoor. Juist nu we het zingen zo nodig hebben! Ik bedoel, wat gaat hij hierna nog in de ban doen? Het luiden van de klokken? De zondagochtendienst? Kerstmis? Dat lijkt me toch niet!'

Geërgerd sloeg ze haar armen over elkaar. 'Eerst sturen ze onze mannen naar het front, dan worden de vrouwen aan het werk gezet, dan gaat het eten op de bon, en nu is ook ons koor ontbonden.'

Tegen de tijd dat de nazi's hier binnenvallen, treffen ze in ons dorp een stelletje uitgebluste vrouwen aan dat zich zonder enig vorm van protest overgeeft.'

'Maar het is oorlog,' wierp ik tegen, in een poging haar wat al te luide litanie te doorbreken. 'Wij vrouwen moeten toch ook ons steentje bijdragen? Ik vind het niet erg om mijn handen uit de mouwen te steken in het ziekenhuis, ook al valt het niet mee om tegelijkertijd de praktijk in het dorp draaiend te houden.'

'Het Koor van Chilbury bestaat al sinds mensenheugenis. En er gaat iets weldadigs uit van samen zingen.' Ze rechtte haar rug en leek met haar brede, sterke schouders wel een potige veldmaarschalk.

De begrafenisstoet zette zich te voet in beweging richting Chilbury Manor voor komkommersandwiches en het gebruikelijke glaasje sherry. 'Edmund Winthrop,' verzuchtte ik. 'Pas twintig jaar, opgeblazen in de Noordzee.'

'Het was een naarling, en dat weet je best,' zei Mrs B. vinnig. 'Ben je soms vergeten dat hij jouw David kopje-onder duwde in de vijver in het dorp?'

'Nee, maar dat is al zo lang geleden,' fluisterde ik. 'En het verbaast me niets dat Edmund soms wat onvoorspelbaar reageerde. Wat wil je ook, als je zo vaak klappen krijgt van je vader. Brigadegeneraal Winthrop voelt zich daar vast heel schuldig over nu Edmund er niet meer is.'

Of misschien ook niet, dacht ik. Hij stond de hele tijd met zijn zweep tegen zijn laars te tikken en was zo opgefokt dat de aderen in zijn hals en bij zijn slapen goed zichtbaar waren.

'Hij kan het niet verkroppen dat hij zijn erfgenaam kwijt is,' zei Mrs B. snibbig. 'De Winthrops kunnen hun bezittingen alleen aan een mannelijke erfgenaam nalaten, dus het landgoed is nu verloren. En om zijn dochters geeft hij geen zier...'

We keken speurend in het rond naar de jonge Kitty en de mooie Venetia. 'Zo gaat dat in die kringen. Nou ja, Mrs Winthrop is in verwachting. Het is te hopen dat het dit keer een jongetje is.'

Mrs Winthrop maakte een verslagen indruk, het verlies van haar zoon Edmund was hard aangekomen. Dit kan mij ook overkomen, schoot me ineens te binnen en net op dat moment kreeg ik mijn David in het oog, die tussen de gasten door mijn kant op kwam. Wat ziet hij er toch volwassen uit in dat nieuwe legeruniform. Hij is een stuk breder geworden door de training, maar zijn lieve glimlach en vriendelijke uitstraling is hij op de basis gelukkig niet kwijtgeraakt. Het was geen verrassing voor me dat hij meteen na zijn achttiende verjaardag dienst wilde nemen, maar waarom moest het allemaal zo snel? Volgende maand vertrekt hij al naar Frankrijk en als hem iets overkomt, vraag ik me ernstig af hoe ik verder moet. Hij betekent zoveel voor me nu Harold er niet meer is. Edmund en David hebben vroeger best veel met elkaar gespeeld. En of ze nu soldaatjes of piraten waren, stevast kwam Edmund als winnaar uit de strijd. Ik hoop toch zo dat Davids strijd nu niet ook in een nederlaag eindigt.

Terwijl Hitler bezig is de rest van Europa in te lijven, hangt er hier een onheilspellende stilte rondom de oorlog. Maar wij zullen de dans niet ontspringen; ook wij zullen binnen afzienbare tijd met de dood geconfronteerd worden. Net als in de vorige oorlog, toen een hele generatie mannen werd weggevaagd, mijn eigen vader inclusief. De dag dat we het telegram ontvingen staat in mijn geheugen gegrift. Het was lunchtijd en we zaten met elkaar aan tafel in de eetkamer. De zon scheen uitbundig die dag en iemand had een grammofoonplaat van Vivaldi opgezet. Ik hoorde de voordeur opengegaan en even later de bons waarmee mijn moeder tegen de grond ging in de hal, waar ineens een brede baan zonlicht binnenviel.

En nu wordt ons leven nog een keer volledig op zijn kop gezet: weer komen er mensen om, weer zitten we tot over onze oren in het werk, weer moeten we voortdurend improviseren. En dan zijn we ook ons fijne koor nog kwijt. Eigenlijk zou ik de dominee moeten schrijven, hem moeten vertellen dat ik het geen goede beslissing vind. Het zal er wel niet van komen, ik houd me meestal op de vlakte. Mijn moeder zei altijd dat je als vrouw maar beter instemmend

kon glimlachen, maar ik zit soms zo vol opgekropte frustratie dat ik het wel zou willen uitschreeuwen.

Mede daarom ben ik dit dagboek begonnen: ik kan er mijn gedachten aan toevertrouwen, ik schrijf erin op wat ik niet hardop kan zeggen. Op de radio zeiden ze dat het goed is om een dagboek bij te houden als je dierbaren ver weg zijn, en daarom ben ik er gisteren eentje gaan kopen in het dorp. Het zal vast al snel volgepend zijn, vooral als David straks weg is en ik alleen achterblijf. Dan mis ik een uitlaatklep voor alles wat me bezighoudt. Ik heb er altijd naar verlangd om schrijfster te worden, en zo komt het er toch nog een beetje van.

Gearmd voegden David en ik ons in de stoet die koers zette naar Chilbury Manor. Ik wierp nog een blik over mijn schouder op het eeuwenoude dorpskerkje. ‘Ik zal het koor vreselijk missen, hoor.’

‘Nou, dan zeg je toch tegen de dominee dat hij op zijn beslissing terug moet komen?’ snauwde Mrs B. me toe.

‘Maar Mrs B.,’ zei David met pretlichtjes in zijn ogen, ‘we rekenen er eigenlijk op dat u dat gaat doen. Want u bent altijd haantjede-voorste met dat soort dingen.’

Ik verborg mijn glimlach achter mijn hand en zette me schrap voor een snibbig weerwoord van Mrs B., maar net op dat moment schoot de dominee langs ons naar voren. Hij probeerde zo te zien op gelijke hoogte te komen met de brigadegeneraal, die met ferme passen op weg was naar zijn landgoed.

Met een vastberaden blik greep Mrs B. haar paraplu wat steviger beet en beende achter hem aan. Ze stootte haar bekende oorlogskreet uit: ‘Dominee, dominee! Hebt u even?’

De dominee keek achterom en ging er, toen hij zag dat zij het was, als een haas vandoor.

Brief van Miss Edwina Paltry aan haar zuster Clara

CHURCH ROW 3
CHILBURY
KENT

Dinsdag, 26 maart 1940

Ik heb geweldig nieuws, Clara: we worden rijk! Iemand heeft me werkelijk een pracht van een kans geboden! Ik had al zo'n vermoeden dat die vervloekte oorlog toch nog ergens goed voor kon zijn... zelfs een eenvoudige vroedvrouw als ik kan goed geld verdienen! Ik had nooit gedacht dat die arrogante brigadegeneraal Winthrop zich zou verlagen tot zo'n bedenkelijk voorstel. Dat uitgerekend een aristocratische tiran als hij met zo'n plan op de proppen komt. Die denkt dat hij het hele dorp in zijn zak heeft. Jij vindt het vast verwerpelijk en zou me het liefst op andere gedachten willen brengen, daar twijfel ik niet aan. Maar moet ik dan genoeg nemen met een eenvoudig leventje als vroedvrouw? Ik wil ook weleens wat anders.

Begin je het te begrijpen, Clara? Als ik binnenkort al mijn schulden afbetaal, zoals ik heb beloofd, dan zul je wel zien hoe goed ik het heb aangepakt. Ik heb in het verleden de nodige fouten gemaakt en ik ga ze allemaal rechtzetten, let jij maar eens op! En dan kunnen we alles achter ons laten en de hele toestand met Bill vergeten

(hoewel ik nog steeds van mening ben dat je beter af bent zonder hem). Daarna koop ik ons ouderlijk huis in Birnham Wood terug, dat mooie plattelandsdorp aan de rotsige kust, en dan leiden we weer net zo'n veilig en gelukkig leventje als in de tijd voordat moeder overleed. Ik ben dan voor eens en voor altijd verlost van weeën, baby's en vrouwen met uitslag op hun edele delen. Ik hoef me niet meer te laten rondcommanderen en niemand zal me meer stiekem achter mijn rug uitlachen. Ik word weer de oude Edwina, die haar eigen gang kan gaan.

Jij wilt altijd het naadje van de kous weten, dus ik zal je eerst wat meer vertellen over het voorstel. Vorige week was ik op de begrafenis van Edmund Winthrop, je weet wel, die vervelende zoon van de brigadegeneraal. Twintig jaar was hij pas, zijn onderzeeër is opgeblazen; voor hij het wist was die draak van een jongen vissenvoer geworden.

Het was die ochtend zwaarbewolkt en zo waterkoud dat het leek alsof je een klap in je smoel kreeg met een versgevangen vis. Er stond zo'n gemene wind dat het leek of we op zee zaten. Er cirkelde een roofvogel dreigend boven onze hoofden rond.

'Hoe toepasselijk,' hoorde ik iemand mompelen, terwijl we ons voorovergebogen onder onze paraplu's over de troosteloze begraafplaats naar het kerkje begaven.

Het rook een beetje muf in de kerk. Het was daarbinnen sterfensdruk en er steeg een luid gegons op uit de kerkbanken. Op de voorste rij zaten – in vol ornaat – de Winthrops en hun al even keurige vrienden. Ze waren zo opgedoft dat ze wel een stel zwarte zwanen leken. En, hoe kon het ook anders, er zat ook een stel kaki-kleurige en marineblauwe uniformen tussen. Dat soort mannen vindt zichzelf heel wat, maar eigenlijk stellen ze niets voor, vind ik.

De rest van het dorp (dat tegenwoordig bestaat uit vrouwen in degelijke jassen) zat samengeperst op de bankjes daarachter. Het koor, of wat daarvoor door moet gaan, stelt niet veel meer voor. Een paar vals zingende vrouwen zetten aarzelend 'Holy, holy, holy' in. De nette dames uit het dorp zijn boos dat het koor wordt op-

geheven, maar persoonlijk luister ik nog liever naar een stelletje krolse katten.

Het was een oersaai dienst en de moeder van de omgekomen soldaat zat de hele tijd met haar handen voor haar gezicht te snotteren. Ze was volledig in het zwart gekleed en zat erbij als een rillend hoopje ellende. Ze is weer zwanger, en dat terwijl ze al ver in de dertig is. Er wordt gezegd dat ze als meisje van nog maar net zestien jaar van haar vader met de brigadegeneraal moest trouwen. En sindsdien maakt die tiran haar het leven zuur.

Ze was trouwens de enige die ik zag huilen. Wij herinnerden ons maar al te goed wat een ellendeling die Edmund altijd was geweest, net als zijn vader. Het zou me niet verbazen als er zelfs een enkeling was die vond dat hij zijn ontijdige dood best een beetje had verdiend.

Zijn zusjes, die achttien en dertien jaar oud zijn, zaten plichtsgetrouw elk aan een kant van hun moeder, maar echt verdrietig leken ze me niet. Venetia, de oudste – die met de lange blonde lokken en kokette maniertjes – wierp de hele tijd steelse blikken op de knappe kunstenaar die hier pas is komen wonen en leek zich nauwelijks voor de begrafenis te interesseren. De ranke Kitty had wel wat weg van een reekalfje. Ze voelde zich zo te zien slecht op haar gemak en door het metershoge glas-in-loodraam achter het altaar viel er een blauwige gloed over haar smalle gezicht. Naast haar zat hun evacueetje bang om zich heen te kijken. Die is vast al veel vaker met de dood en de gruwelen van de oorlog geconfronteerd.

De brigadegeneraal overzag de gebeurtenissen met de dreigende blik van een aasgier. Hij waande zich overduidelijk ver boven de rest verheven, met zijn blinkende onderscheidingen en aristocratische voorkomen. Hij had zijn rijzweep bij zich, een duur ding met een zilveren knop, en zat daar de hele tijd mee tegen zijn laars te tikken. Hij heeft een legendarisch slecht humeur en die dag paste iedereen extra goed op zijn woorden. Want weet je, hij heeft niet alleen zijn zoon verloren, maar ook het familiekapitaal. Chilbury

Manor moet overgaan op een mannelijke erfgenaam, maar nu Edmund dood is hebben ze die niet meer. De brigadegeneraal moet koste wat het kost zien te voorkomen dat het familiebezit verloren gaat. Als dat gebeurt, kan hij zich werkelijk nergens meer vertonen. Maar zover zal hij het vast niet laten komen, daar is hij de man niet naar.

Toen die vreselijke kerkdienst eindelijk voorbij was, pakte iedereen het doosje met zijn gasmasker erin onder de banken vandaan. We moesten tijdens de wandeling naar Chilbury Manor tegen een ijskoude regenbui optornen, die ons horizontaal in ons gezicht sloeg. Het is een monsterlijk lelijk bouwwerk dat door een voorouder van de Winthrops brutaal in het landschap was neergezet.

Ik moest hijgen toen ik de trap naar de monumentale voordeur beklom. Ik had al visioenen van een glaasje van het een of ander en een grote zachte plofbank, maar in plaats daarvan belandde ik in een drukke ruimte waar het naar vochtige kleren en natte paraplu's rook. We stonden in een hoge hal met een marmeren vloer en een omloop op de eerste verdieping. Door het getik van al die dameshakken en het geroezemoes van veel stemmen was het er net zo rumoerig als op station King's Cross. De Winthrops zijn een oude, welgestelde familie en de mensen uit het dorp azen voortdurend op een buitenkansje; iedereen hoopt op de een of andere manier een graantje mee te pikken van hun rijkdom.

En ik? Ik slaag daar al aardig in, moet ik zeggen. Ik houd alles en iedereen hier goed in de gaten, want weet je, de brigadegeneraal heeft me in het verleden al eens betaald om mijn mond te houden over zijn slippertjes en over die ongewenste zwangerschap van vorig jaar, en ook over de nare aandoening waarmee die ellendige zoon van hem in het dorp razendsnel talloze vrouwen wist te besmetten. Ik spin garen bij deze oorlog. Elke slimme vroedvrouw beseft maar al te goed dat ze munt kan slaan uit bepaalde situaties, vooral wanneer het gaat om hoge heren die denken dat zij zich niet aan de

regels hoeven te houden. Die lui zijn heel gemakkelijk af te persen... twintig hier, veertig daar. Dat tikt lekker aan, hoor.

Toen ik een stukje verder naar binnen liep, ontwaarde ik een jonge dienstmeid met een dienblad vol sherry op haar vingertoppen. Ze was vanwege de drukte maar op de trap gaan staan. Ze had een prachtige lange hals, maar ze keek ontevreden. Vorig jaar heb ik haar nog geholpen toen jonheer Edmund haar gonorrhoe had bezorgd, net als verdorie de helft van de vrouwen in het dorp. Ze vertelde me dat hij haar van alles had voorgespiegeld, waaronder geld, vrijheid en liefde. Hij had gezegd dat hij met haar zou trouwen, maar de oorlog was nog niet uitgebroken of hij had zich al aangemeld bij de marine. Omdat ik zo met haar te doen had, besloot ik haar over zijn andere scharrels te vertellen – de vorige meid, de vrouw van de tuinman, de dochter van de dominee – die hij trouwens stuk voor stuk had besmet. Ik heb ze allemaal behandeld, en Edmund zelf trouwens ook, het smerige beest. Elsie heette ze, die meid. Ze wist niet goed wat ze aan moest met al die geheimen. Ze was natuurlijk bang dat het hare bij mij niet veilig was, maar ik verzekerde haar dat ze me kon vertrouwen, dat we vriendinnen waren.

Met een veelbetekenende glimlach nam ik een glas sherry van het dienblad. Een goede band met zo'n meid kan best nog eens van pas komen.

Ik ging in de rij staan voor het condoleren en kwam natuurlijk precies achter Mrs Tilling terecht, die verpleegster is en in het dorpskoor zingt.

'Hij is een held en zo zullen we ons hem altijd herinneren,' zei ze, hevig aangedaan. Die vrouw zit zo boordevol goede bedoelingen dat je er gewoon naar van wordt. Ik zou dat langgerekte gezicht van haar met liefde een keer in een vaatje bier duwen, misschien komt ze dan eindelijk eens echt tot leven.

'Het is zo onrechtvaardig,' zei Mrs B. Ook zij zingt in het koor en ook haar kan ik niet uitstaan, met haar deftige manieren en haar

hang naar traditie. Ze heet eigenlijk Mrs Brampton-Boyd en ze vindt het maar niets dat iedereen haar Mrs B. noemt.

Toen ze mij zag aankomen trok Mrs Tilling een zuinig gezicht; ze heeft me nooit gemogen. Ze is verpleegster en vindt dat ik haar in het vaarwater zit. Ze is bang dat ik me te veel in haar kringetje zal begeven. Het kan ook best dat ze lucht heeft gekregen van de wat minder gangbare praktijken die ik erop na houd. Of van het zwijggeld dat ik krijg.

‘Het is werkelijk tragisch,’ zei ik in een poging opricht te klinken. ‘Hij was nog zo jong.’

Met een stijf glimlachje op mijn gezicht wurmde ik me haastig tussen de mensen door naar de zijkant van de hal en bleef daar in mijn eentje staan. Sommige gasten keken me wat vreemd aan, alsof ze zich afvroegen wat ik daar deed.

Net toen ik stond te bedenken of het de moeite waard was daar op de benedenverdieping eens wat rond te neuzen, vroeg een bejaarde butler me of ik zo goed wilde zijn hem naar de salon te volgen. Ik hoopte natuurlijk dat ze daar voor de begrafenisgasten uit de hogere kringen lekkere hapjes hadden klaargezet, maar ik bleek alleen te zijn in het grote, stille vertrek.

In een ander deel van het huis speelde iemand een pianosonate en de mooie klanken weerkaatsten tegen het rijk geornamenteerde plafond. Ik liet mijn vingertoppen langs de met goudbrokaat beklede bank glijden en pakte een stevig bronzen beeldje op dat een naakte Griek voorstelde. Het lag zwaar in mijn hand, als een dodelijk wapen. Het interieur was zo rijk en weelderig dat het me duizelde: zware gordijnen van blauwe zijde, statige portretten van spuuglelijke voorouders, porseleinen beeldjes, antieke meubelen. Wat een schande, zo’n rijkdom.

Als ik zoveel geld had, dacht ik, zou ik mijn huis heel anders inrichten. Wat lichter, vrolijker. Alles in het vertrek ademde verstillig en mufheid. En dan al die ingelijste dooie kerels... de kamer oogde net zo levenloos als de ogen in de kop van het hert dat de boel vanaf

de eikenhouten lambrisering in de gaten hield. Eén grote stoffige bende vond ik het. Ik dacht terug aan de Grote Oorlog, toen we erachter kwamen dat iedereen evenveel gevaar liep, hoe rijk hij ook was... rangen en standen deden er niet meer toe. Grappig hoe snel de oude verhoudingen zijn hersteld. De rijken maken weer de dienst uit en wij moeten ons maar zien te redden.

Ik haalde mijn pakje peuken tevoorschijn en stak een sigaret op. Een sierlijk sliertje rook kringelde brutaal richting de gordijnen.

Achter me klonk ineens een barse stem. ‘Kan ik u even spreken?’

Iemand pakte me bij de elleboog en nam me mee naar een deur in de achterste wand van de zitkamer. Ik keek opzij en zag de brigadegeneraal. Hij had vast tot gisteravond laat aan de whisky gezeten, want op zijn slapen zag ik kronkelige, paarse aderen lopen. Hij duwde me de studeerkamer in. Dat vertrek was overduidelijk het domein van een man: ik zag leren fauteuils en een bureau vol paperassen en dossiers. Het rook er niet al te fris: sigarenrook vermengd met de ranzige adem van iemand die te veel gedronken heeft. Toen hij de deur achter zich in het slot draaide, wist ik dat er wat te verdienen viel die dag.

‘Gecondoleerd,’ zei ik, met een vlugge blik mijn omgeving in me opnemend. Ik hoopte maar dat mijn stem niet verried dat ik een beetje gespannen was. De brigadegeneraal is een belangrijk man, een imposante verschijning, een bemoeizieke brutoot, maar hij is vooral machtig en meedogenloos. Het is een man van de oude stempel, zo’n kerel die denkt dat de rijken de werkelijkheid naar hun hand kunnen zetten. Dat soort types wanen zich ver boven de rest verheven en gedragen zich alsof alles van hen is.

‘Ik wist dat u vandaag zou komen,’ zei hij. Zijn stem klonk geërgerd en hij praatte met een dikke tong van de drank. ‘En daarom heb ik Progett gevraagd u naar de salon te brengen. Ik heb een verzoek aan u. Een verzoek waarbij het aankomt op een perfecte timing.’

Hij nam gewichtig plaats achter zijn bureau. Ik bleef staan en voelde me net een dienstmeid die op instructies wacht. Even over-

woog ik om er een stoel bij te trekken, maar daar zag ik toch vanaf. Hij zou het vast brutaal van me vinden en ik was bang dat het me geld zou kosten. Daarom liet ik mijn tas met een plofje op de vloer vallen en wachtte af.

‘Voor ik u iets meer vertel, wil ik eerst het volgende van u weten: kan ik erop rekenen dat u niets over dit gesprek naar buiten zult brengen?’ zei hij met samengeknepen ogen, alsof we op het ministerie van Oorlog geheime oorlogsbesprekingen voerden.

‘Natuurlijk. Ik zal discreet zijn, zoals u van me gewend bent,’ zei ik. Het was een leugen natuurlijk, maar ik keek hem boos aan omdat hij het had gewaagd mijn betrouwbaarheid in twijfel te trekken. Hij moest vooral niet denken dat ik onder de indruk was van zijn militaire rang en aristocratische voorkomen. ‘Discretie hoort bij mijn beroep, brigadegeneraal. Ik neem tenminste aan dat u doelt op assistentie bij een bevalling? Ze vragen me wel vaker wat. Ik kijk ondertussen nergens meer van op, meneer. En ik zwijg als het graf.’

‘U moet iets voor me doen,’ beet hij me toe. ‘Ik heb gehoord dat u zo nu en dan bereid bent iets meer te doen dan strikt genomen van een vroedvrouw kan worden verwacht.’

‘Het hangt ervan af wat u precies verlangt,’ zei ik. ‘En hoeveel u ervoor wilt betalen.’

Zijn ogen begonnen te glinsteren en hij ging rechtop in zijn stoel zitten. Mijn antwoord viel bij hem in goede aarde... het maakte me niet zoveel uit wat ik moest doen, als hij maar betaalde.

‘Ik zal u rijkelijk belonen.’

‘En wat verlangt u dan van mij?’

Het was me inmiddels al wel duidelijk dat ik een aanzienlijk bedrag kon verdienen. Als ik het slim speelde, zou ik de komende jaren op rozen zitten. Ik dacht dat het ook dit keer om een affaire ging (misschien met een hooggeplaatste vrouw, misschien iemand uit het dorp), dus toen hij me zijn plan vertelde, wist ik echt niet wat ik hoorde.

‘Ik wil dat mijn vrouw een zoon krijgt.’

Ik moest zijn woorden even tot me door laten dringen en er viel een korte stilte. Hij peilde mijn blik, wilde weten of ik doortrap en hebberig genoeg was om erin mee te gaan.

‘Wij zijn niet de enigen in het dorp die dit voorjaar een kindje verwachten,’ vervolgde hij, op een toon waarmee een generaal op het slagveld orders gaf aan zijn troepen. ‘En dat van ons móet gewoonweg een jongen zijn. Als er een mogelijkheid bestaat om dit voor elkaar te krijgen...’

En toen viel het kwartje. Het was een waanzinnig plan. Als zijn vrouw een dochter kreeg, was het de bedoeling dat ik hun kindje omruilde met een pasgeboren jongetje uit het dorp. Omdat ik bang was heel breed te gaan grijnzen, zoog ik vlug mijn lippen naar binnen. Ha, dit ging hem geld kosten! Maar als ik hem wilde uitknippen, moest ik natuurlijk wel mijn gezicht in de plooi houden.

‘Dat is een uiterst risicovolle onderneming, die mij ook persoonlijk duur kan komen te staan,’ zei ik afgemeten.

Hij boog zich voorover en keek me indringend aan. Hij sperde zijn ogen open en ik zag de gesprongen adertjes in zijn oogwit. ‘Maar denkt u dat het haalbaar is?’

‘Misschien,’ zei ik. Ik liet het natuurlijk niet merken, maar ik was ervan overtuigd dat het me zou lukken. Ik heb een sterke kruidendrank waarmee ik zo’n baby er in een mum van tijd uit heb. Bovendien is het dorp maar klein, waardoor je binnen een paar minuten van het ene naar het andere huis kunt lopen.

Hij draaide aan de puntjes van zijn snor, alsof hij midden in een belangrijke bespreking zat. ‘Degene die me hierbij helpt, kan uiteraard een ruime vergoeding tegemoetzien,’ zei hij op vlakke toon.

‘Hoe ruim?’

In de gang klonken voetstappen en hij brak het gesprek plotsklaps af. ‘De details bespreken we nog wel. Op een andere dag en plaats.’

Hij kwam overeind en ging voor de openslaande deuren staan die uitzicht boden op groene, glooiende weilanden, helemaal tot aan het Kanaal dat in de verte – grijs en woelig – nog net zichtbaar was.

‘Ik zie u volgende week donderdag weer. Om tien uur, in de jachthut in Peasepotter Wood,’ zei hij zacht.

‘Dat is goed,’ fluisterde ik.

‘U kunt nu gaan,’ vervolgde hij. Hij keerde zich naar me om en keek me indringend en met zichtbare afkeer aan. ‘Praat hier vooral met niemand over.’

Opgelucht dat het onderhoud voorbij was, wendde ik me van hem af en haastte me naar de deur. Het duurde even voor ik de sleutel in het slot had weten om te draaien en eenmaal in de drukke hal deed ik de deur zachtjes achter me dicht. Met doelgerichte passen baande ik me een weg door de in het zwart geklede menigte, de uniformen en de nieuwsgierige burens. Zonder een groet en zonder afscheid te nemen van wie dan ook marcheerde ik de voordeur uit. Ik zette er flink de pas in, maar aangezien er over de brede oprijlaan nog steeds mensen naar de Manor toe kwamen, kon ik op weg naar het dorp jammer genoeg geen vreugdesprongetje maken.

Eenmaal terug in mijn huisje stak ik mijn armen in triomf omhoog en slaakte ik eindelijk een schaterende vreugdekreet. Het gaat me lukken, dat weet ik zeker.

Ik ga ervoor zorgen dat je me dat akkefietje met Bill vergeeft. En ook dat we er samen met het geld vandoor zijn gegaan. Ik kon toch ook niet weten dat hij er daarna in zijn eentje met de poen tussenuit zou knijpen?

Er breken binnenkort betere tijden voor ons aan, dat zul je zien. Het wordt weer net zo fijn als vroeger. Gek eigenlijk dat je pas beseft hoe gelukkig je was als alles je uit handen glipt... Eerst ging moeder dood en toen verdween vader in de cel en werden wij ondergebracht bij oom Cyril, die ons opsloot op zolder. Maar laten we het daar vooral niet meer over hebben. We laten het verleden rusten.

Ik zie het helemaal zitten, Clara. In het dorp zijn nog twee vrouwen min of meer op dezelfde dag uitgerekend als Mrs Winthrop. Voor die goeie Mrs Dawkins van de boerderij is het haar vierde, dus bij haar zal de bevalling vast vlot verlopen. Dat geldt niet voor

die brave schooljuf Hattie Lovell, van wie de man op zee is. Hattie is goeie maatjes met die stomme verpleegster, Mrs Tilling, die de cursus voor vroedvrouw heeft gedaan en zich er nu tussen probeert te wurmen. Iedere keer als ik bij Hattie langsga, zit zij er als een bazige matrone met haar neus bovenop. Ze zegt dat zij de bevalling gaat begeleiden, maar ze snapt duidelijk niet hoe het er hier aan toegaat. Er is in dit dorp maar plek voor één vroedvrouw.

Direct na mijn ontmoeting met de brigadegeneraal zal ik je weer schrijven. Wie had ooit gedacht dat zo'n deftige heer zich tot zo'n verwerpelijk plan zou verlagen? Ik ga die man volledig uitwringen, betalen zal-ie! Dit keer zal ik je niet teleurstellen, Clara. En jij krijgt je geld terug, dat beloof ik.

Edwina

Dagboek van Kitty Winthrop

Zaterdag, 30 maart 1940

Op de radio zeiden ze dat het goed is om een dagboek bij te houden in deze moeilijke tijd, omdat het helpt de moed erin te houden. Daarom ga ik vanaf nu alles wat me bezighoudt in dit oude school-schrift opschrijven. Niemand mag het lezen, nou ja, misschien wel als ik oud ben (of dood). Wie weet maken ze er dan wel een boek van, dat lijkt me leuk.

Dit ben ik

Ik ben dertien en als ik later groot ben wil ik zangeres worden. Dan draag ik altijd prachtige jurken en trek ik volle zalen in Londen en Parijs, en misschien zelfs ook wel in New York. Ik ben niet bang dat ik naast mijn schoenen ga lopen als ik beroemd ben. De mensen zullen me juist prijzen omdat ik zo gewoon gebleven ben.

Ik woon in een heel oud dorp waar de huizen vochtig zijn en naar mottenballen ruiken. Midden in het dorp vind je een plantsoen met een eendenvijver, een kruidenier, een gemeentehuis en een middeleeuws kerkje met een door onkruid overwoekerde begraafplaats. In die kerk zongen we altijd met ons koor, maar de dominee heeft gezegd dat we daarmee moeten stoppen omdat er geen mannen meer in het dorp zijn. Ik heb mijn best gedaan hem over te halen weer een koorrepetitie te organiseren, maar hij luistert niet. Daarom heb ik gevraagd of ik op school een koor mag oprichten. Eigenlijk zit ik

op een kostschool, maar alle leerlingen zijn geëvacueerd naar Wales en daar wilde mama me niet naartoe sturen. Nu brengt Progett, onze butler, me elke dag naar school in Litchfield, een stadje tien kilometer verderop. Ik heb het er best naar mijn zin, alleen wil er niemand in mijn koor.

Ik heb een stomme zus die Venetia heet. Ze is achttien. Ik had ook een broer, maar die is in de Noordzee omgekomen door een bom. We wonen in Chilbury Manor, het grootste huis van het dorp. Het ziet er heel mooi uit, maar in de winter is het er steenkoud. Het is minder deftig dan Brampton Hall, waar Henry Brampton-Boyd woonde voor hij zich aanmeldde bij de RAF om het met zijn Spitfire op te nemen tegen de nazi's. Als ik wat ouder ben gaan we trouwen en dan krijgen we vier kinderen. Ook nemen we drie katten en een grote hond die we Mozart noemen. We leiden dan een luxeleventje, maar kunnen Brampton Hall pas erven als de oude meneer Brampton-Boyd overleden is. En hij zit eigenlijk altijd in India, dus hoelang dat nog gaat duren weten we niet. Venetia maakt altijd grapjes over hem. Ze zegt dat hij alleen maar in India zit om zijn vrouw te ontlopen. Als ik getrouwd was met die bazige Mrs B. zou ik precies hetzelfde doen, dat weet ik wel!

Over de oorlog

Deze oorlog duurt mij veel te lang, hij is nu al meer dan zes maanden aan de gang. Ik vind er niets meer aan. Iedereen heeft het druk, er is geen eten, geen bedienden, ik krijg geen nieuwe kleren, na zons-
ondergang mag er nergens meer een lamp aan en de mannen zijn weg. We moeten ons gasmasker overal mee naartoe nemen en als de sirene gaat moeten we snel de schuilkelder in (dat is trouwens nog niet zo vaak gebeurd). Voor alle ramen zijn dikke zwarte gordijnen opgehangen die we elke avond moeten dichttrekken, want anders kunnen de nazi's vanuit hun vliegtuigen zien waar mensen wonen. Het lijkt wel of er geen einde komt aan de krakerige nieuwsberich-

ten op de radio; ik krijg de hele tijd te horen dat ik stil moet zijn en pianospelen mag ik dan ook al niet. Papa is brigadegeneraal, maar waarom weet ik niet, want hij heeft nog geen enkele keer gevochten. Hij gaat alleen af en toe naar Londen voor 'oorlogszaken', zoals hij dat noemt. Volgens mij probeert hij op die manier binnen te komen bij de vergaderingen van het ministerie van Oorlog, maar ze houden hem telkens met smoesjes buiten de deur. Hij is de laatste tijd heel erg uit zijn humeur en geeft ons er met zijn zweepje van langs als hij niet tevreden is. Venetia en ik proberen zo veel mogelijk van huis te zijn. Mama is doodsbang voor hem en nu bovendien hoogzwanger, dus er is eigenlijk niemand die op ons let. Nou ja, behalve Miss Godwin, ons vroegere kindermeisje, maar zij is inmiddels stokoud dus naar haar luisteren we sowieso niet.

Sommige kranten schrijven dat de oorlog niet lang meer zal duren, omdat er niet wordt gevochten en omdat de nazi's alleen Oost-Europa wilden bezetten. Maar volgens papa is dat onzin. Hij zegt dat de oorlog nog maar net begonnen is.

'Bij de krant werken alleen maar idioten.' Als hij zich boos maakt over een artikel, dan mept hij hard met de krant op de tafel of op zijn bureau. Dat lucht hem op. 'Hitler houdt eerst huis in Polen en daarna richt hij zijn aandacht op ons. Frankrijk valt nog voor het einde van het jaar, wat ik je brom. En daarna zijn wij aan de beurt.'

'Maar we merken helemaal niets van de oorlog. Het is hier nog zo rustig,' zei ik. 'Mijn meester noemt het daarom de schemeroorlog. Van de kinderen uit Londen die werden geëvacueerd, is de helft alweer naar huis. Volgens hem zijn onze soldaten nog voor Kerstmis weer terug.'

'Jouw leraar is een halvezool. Hij kijkt niet verder dan zijn neus lang is,' zei papa boos. 'Kijk maar naar Polen, Tsjecho-Slowakije, Finland. En kijk eens hoeveel schepen er al tot zinken zijn gebracht, en naar onze eigen Edmund.'

Hierna hielden we erover op, omdat mama weer zo moest huilen.

De dood van mijn broer Edmund

Nu moet ik je vertellen over Edmund, mijn broer. Er is een bom op zijn onderzeeër gevallen en nu is hij dood. Eigenlijk hoor ik in de rouw te zijn, maar eerlijk gezegd mis ik hem totaal niet. Het was een vreselijk joch, echt een pestkop, en ik mocht hem helemaal niet. Hij heeft me eens in de put gegooid en me in het ijskoude water laten zitten totdat Miss Godwin me eruit haalde. Ik heb het hem nooit vergeven. En ook niet dat hij die ene keer gericht op me schoot met zijn pijl en boog. Hij heeft ooit beloofd me te leren autorijden als ik wat ouder was, dat vond ik dan wel weer leuk.

Mama is heel verdrietig en ze hoopt zo dat de nieuwe baby een jongetje is, en papa hoopt het ook. Volgens hem heb je niets aan dochters. Venetia gaat nog wel, want zij heeft blond haar, maar ik ben nergens goed voor. Ik geloof zelfs dat hij vergeten is dat ik besta. Nou ja, behalve wanneer hij zin heeft om op iemand te vitten dan. Soms vraag ik mama of zij ervoor kan zorgen dat hij niet meer zo lelijk tegen me doet, maar zij heeft niets over hem te vertellen. Ze zegt alleen dat ik heel goed mijn best moet doen om een leuke en aardige man te krijgen. Ik ben soms bang dat ze heel ongelukkig is.

Het dienstmeisje moet van mama elke avond een bord voor Edmund klaarzetten, alsof hij elk moment thuis kan komen. Ik weet nog hoe hij altijd op een stoel ging zitten, met zijn benen helemaal uitgestrekt en dat hij dan altijd gemene grapjes ging zitten maken (meestal over Venetia of mij). En daarna lachte hij, haalde heel ijdel een hand door zijn haar en keek erbij alsof het echt ongelooflijk te gek was om hem te zijn. Ik kan nog steeds niet geloven dat hij er niet meer is. Vorige week was zijn begrafenis, maar we hadden helemaal niets om te begraven. Waar is hij gebleven?

Ik denk deze week veel na over de dood, want David Tilling vertrekt naar Frankrijk en het kan best zijn dat hij niet meer te-

rugkomt. Hij is heel onhandig, dat is natuurlijk niet zo gunstig. Gisteren hoorde ik Mrs B. zeggen dat hij meer kans heeft om gewond te raken dan de andere jongens en ik ben bang dat ze gelijk heeft.

Ik vind het maar raar dat het groepje kinderen waarmee ik hier in Chilbury ben opgegroeid nu ineens helemaal uit elkaar valt... Edmund is dood, David gaat naar het front, Henry vliegt in een Spitfire boven Duitsland, Victor Lovell zit ergens op een schip, Angela Quail is in Londen. Alleen Hattie en dat kreng van een Venetia zijn nog hier. Vooral David zal ik vreselijk missen. Hij hield altijd even in als ik een beetje achterop was geraakt. Hij was als een broer voor me, maar dan wel een aardige. Over een paar weken komt hij terug van zijn training en voordat hij naar het front gaat is er bij de Tillings een afscheidsfeestje waar iedereen voor is uitgenodigd. Ik weet dat ik moet proberen de moed erin te houden, maar ik heb het er heel moeilijk mee dat ik hem straks misschien wel voor het laatst zal zien.

Dingen die je je goed moet inprenten van mensen die naar het front gaan

De vorm van hun lichaam... dat is de ruimte die overblijft als ze weg zijn.

Hoe ze zich bewegen, de lengte van hun passen, hoe ze over hun schouder kijken.

De mengeling van geurtjes waaraan je ze kunt herkennen.

Hun kleur... de uitstraling die alles kleurt wat ze in hun leven doen.

Iedereen heeft een eigen kleur

Ik vind het leuk om alle mensen een kleur toe te kennen. Iedereen heeft namelijk een aura of kleurige kring om zich heen. De kleur daarvan wordt bepaald door hun innerlijk.

Ik: paars... de felle, donkere kleur die de hemel heeft als het 's avonds onweert.

Mama: lichtroze... de kleur van pasgeboren muisjes.

Papa: gitzwart (Edmund was ook zwart, maar bij hem was het eerder het zwart van een hemel zonder sterren).

Mrs Tilling: lichtgroen... de kleur van een plantje dat boven de sneeuw uit probeert te komen.

Mrs B.: donkerblauw... degelijk en traditioneel.

Henry is blauw als de zee, net als zijn ogen. Ik denk nog vaak terug aan die stralende dag in juli, een jaar geleden nu, toen hij tijdens de schoolvakantie over trouwen begon. De hemel was diepblauw en de beek waaraan we die middag zaten te picknicken kabbelde loom voort. Henry, Edmund, Venetia en ik hadden een lange wandeling gemaakt, mama had geen idee waar we uithingen. Omdat het een spontane ingeving was, had Henry natuurlijk geen ring voor me, en we hebben het ook nooit officieel aangekondigd. Maar hij is het niet vergeten... hij weet het nog.

Venetia, die vreselijke zus van me

De enige die met volle teugen van deze oorlog geniet is Venetia, en niet alleen omdat er nu veel minder op haar wordt gelet. Alles is anders, iedereen is veel aardiger. En nu Edmund dood is, staat zij in de familie op nummer één. Venetia heeft een lelijke groengele tint, een beetje de kleur van de zee op een stormachtige dag. Zij is een zwart gat dat al het goede opsloopt. Ze sleurt jonge mannen mee in haar duistere wereld, om ze later op een afgelegen rotskust weer uit te braken.

Het is heel grappig om haar bezig te zien met die knappe nieuwkomer, Mr Alastair Slater. Ze probeert indruk op hem te maken, maar het lukt haar totaal niet. Hij is een kunstenaar en hij is naar Chilbury gevlucht omdat hij, net als alle schrijvers en kunstenaars,

bang is dat er bommen op Londen gaan vallen. Papa zegt dat ze hun verantwoordelijkheid ontvluchten door op de vlucht te slaan. Mr Slater lijkt op Cary Grant... hij ziet er heel verzorgd en werelds uit, heel anders dan de jongens hier uit het dorp. Zijn kleur is donkergrijs, dat staat mooi bij zijn keurige pakken en wat afstandelijke manieren. Venetia draait dag en nacht koket om hem heen, maar volgens mij ziet hij helemaal niets in haar. Ik ving toevallig op dat ze tegen Hattie zei dat ze met haar vriendin Angela Quail heeft gewed dat hij nog deze zomer haar vriendje wordt, maar dan mag ze weleens wat beter haar best gaan doen.

Angela Quail is een enorme flirt, ik ken niemand die zich zo slecht gedraagt als zij... en ze is nog wel de dochter van de dominee. Haar kleur is knalrood, de kleur van lippenstift, ordinaire jurkjes en slechte manieren. Ze werkte eerst met Venetia in het Commando-centrum dat ze hebben ingericht in Litchfield Park. Het zit in een heel mooi oud landhuis aan de rand van Litchfield, je weet wel, zo'n gebouw met statige pilaren en een enorme tuin. Een paar maanden geleden is het landhuis gevorderd door de regering, waardoor die arme Lady Worthing bij haar zus in Cheswick Castle moest intrekken. Het huis is nu heel belangrijk en omdat het maar een paar kilometer buiten Chilbury ligt, is het hier extra gevaarlijk, want het kan zijn dat de nazi's het willen bombarderen. Venetia heeft er een baantje op de administratie en is daar reuze trots op, terwijl ze alleen maar brieven uittipt en telefoontjes naar Londen doorzet.

Een paar weken geleden is Angela overgeplaatst naar het ministerie van Oorlog in Londen, waar ze vast en zeker alle mannen om haar vinger probeert te winden. Angela is de grootste flirt aan deze kant van het Kanaal, dat is gewoon zo. Venetia vindt het niet leuk dat Angela nu in Londen zit, want ze mist haar beste vriendin en heeft nu niemand tegen wie ze kan opscheppen over haar triomfen. Ik hoopte dat Venetia misschien wat aardiger zou doen nu ze niet meer met die rotmeid van een Angela omgaat, maar het lijkt wel of het alleen maar erger is geworden.

Silvie, ons Tsjechische evacueetje

Nu wil ik je iets vertellen over Silvie, ons joodse evacueetje. Ze is tien jaar oud en de nazi's hebben haar huis in Tsjecho-Slowakije ingenomen. Haar ouders konden haar vlak voor het uitbreken van de oorlog nog net het land uit krijgen. De rest van het gezin reist haar achterna zodra het ze lukt om weg te komen. De evacuatie van de kinderen werd geregeld door mijn oom Nicky, de jongste broer van mijn moeder. Ik ben heel dol op hem. Hij vroeg vorige zomer, nog voor het begin van de oorlog, of wij Silvie konden opvangen.

‘We moesten de evacuatie afbreken omdat de grenzen dichtgingen. Dat is heel verdrietig voor alle kinderen die moesten achterblijven,’ zei hij tegen ons. ‘De nazi's maken nu in een groot deel van Europa de dienst uit. Het zijn slechte mensen; ze arresteren iedereen die zich niet aan de regels houdt. De nazi's kunnen alles maken, iedereen siddert voor ze. De bevolking daar heeft het heel zwaar.’

Papa vond het maar niets dat Silvie zou komen, maar een paar maanden later brak de oorlog uit en moest er ineens een plekje gevonden worden voor honderden verfoefmaide Londense evacués. En toen was hij ineens dolblij dat we die vriendelijke, verzorgde, rustige Silvie hadden, waardoor we er niemand bij hoefden te nemen. De dominee en mevrouw Quail kregen een vreselijke vrouw met vier huilende kinderen die wel luizen en vlooiën hadden, maar geen tafelmanieren. Die vrouw lag de hele tijd overhoop met mevrouw Quail, tot ze ineens naar Londen terugging omdat het bij nader inzien toch geen oorlog werd. Er kon nog niet eens een bedankje af.

Ik ben er nog niet uit welke kleur Silvie heeft. Ze is een beetje stil en lacht eigenlijk bijna nooit. We doen ons best om haar wat op te vrolijken en helpen haar met het Engels. Ze heeft me verteld dat ze een geheim heeft dat ze met niemand kan delen.

‘Ik vertel nooit iets door, hoor,’ zei ik tegen haar. Maar ze gaf niet toe en hield haar lippen stijf op elkaar geklemd.

Toen ze bij ons kwam, had ze niet eens een koffer bij zich, die was ze onderweg kwijtgeraakt. Er waren problemen geweest bij de grens met Nederland en het moest allemaal heel vlug. Ze reisde in een groep van zo'n honderd mensen, en er waren ook kleintjes bij van vijf of zes jaar. Ze vertelde dat die de hele reis, drie dagen lang, om hun moeder hadden gejammerd. Het was echt heel sneu dat ze hun bagage moesten achterlaten, want alle kinderen hadden speelgoed, foto's van thuis en andere dierbare spulletjes bij zich. Toen Silvie bij ons kwam gaven we haar een pop, maar die zette ze in haar kamer op een stoel, met haar gezichtje naar de klerenkast, alsof dat een magische toegangspoort was naar een betere wereld.

Prim, de nieuwe muziklerares

Nou vergeet ik bijna het allerleukste nieuws! Er is een muziekjuf in Chilbury komen wonen. Ze is van Londen hiernaartoe verhuisd om les te geven aan de universiteit van Litchfield. Ze heet Primrose Trent, maar we mogen haar Prim noemen. Ze is een opvallende verschijning, met krullend haar dat al een beetje grijs begint te worden. En met haar wijde, zwarte mantel en de stapel bladmuziek onder haar arm heeft ze wel iets weg van een wijze toverkol. Haar kleur is donkergroen, als een schaduwrijk bos op een zwoele zomeravond.

Mrs Tilling stelde me gisteren in de winkel aan haar voor en ik heb haar verteld dat ik later een beroemde zangeres wil worden.

'Oefenen, oefenen en nog eens oefenen, lieverd!' riep ze uit. Haar stem galmde zo dat de blikjes op de schappen ervan dansten. 'Als je iets echt wilt, moet je je daar met hart en ziel voor inzetten!'

Bij deze woorden strekte ze haar armen sierlijk uit, alsof ze op een podium stond. 'Als je tijd hebt, kan ik je wel wat extra zanglessen geven.'

Nou en of ik tijd heb! 'Ik zal mijn moeder vragen of ze dit meteen wil regelen. Want weet u, we hebben laatst een naar bericht gehad:

de dominee heeft het dorpskoor ontbonden, dus nu kunnen we niet meer samen zingen.'

'Ach, dat is jammer, zeg. Het koor ontbonden... en dat juist nu we het zingen allemaal zo nodig hebben!'

Ik hoop toch zo dat zij de dominee op andere gedachten weet te brengen, maar ik weet ook wel dat het zijn schuld niet is. Nu er geen mannen meer zijn is alles gewoon anders. In ieder geval ga ik de komende tijd extra zanglessen volgen, want mama vond het goed. Nu wacht mij vast en zeker een mooie carrière als zangeres, dat zag ik al aan de twinkeling in Prims ogen.

Brief van Venetia Winthrop aan Angela Quail

CHILBURY MANOR
CHILBURY
KENT

Woensdag, 3 april 1940

Lieve Angela,

Onze weddenschap staat nog, hoor! Het is heel jammer, maar Mr Slater is nog steeds niet gezwicht voor mijn avances. Ik heb alles uit de kast gehaald en ben zelfs met een smoesje bij hem langsgegaan. Ik vroeg of hij verf voor me had om een 'vreselijk lastig' landschap af te kunnen maken, maar hij drukte me wat tubes in de hand en stuurde me daarna beleefd naar huis. Ik was de hele dag bezig geweest met mijn uiterlijk. Ik had mijn groene zijden jurk aan en mijn haar zat perfect in de krul. Maar allemaal voor niets... ik weet gewoon niet hoe ik het heb, Angela!

Maar denk nu niet meteen dat je gewonnen hebt, want ik sla hem binnenkort echt aan de haak. Ik vind hem reuze interessant, hij is echt een romantische kunstenaar. Ik dacht altijd dat schilders van die wereldvreemde types waren, maar hij is eerder sportief. Ik zie hem zo met een floret in de weer, *en garde!* Onder die onberispelijke pakken zie je de contouren van zijn gespierde bovenarmen

en zelfs van zijn dijbenen. O, wat zou ik daar graag eens met mijn vingertoppen langs strijken. Als ik hem zie, dan heb ik het gevoel dat we voor elkaar bestemd zijn. En kijkt hij me aan, dan lijkt het of hij dwars door me heen kijkt, naar de persoon die ik vanbinnen ben.

Ik mis je wel hoor, maar gelukkig niet meer zo erg als eerst. Iedereen is weer een beetje bijgekomen van alle commotie rondom Edmunds dood, hoewel mama nog wel veel huilt en papa nog altijd kookt van woede. Ik mis hem eigenlijk ook wel; we haalden samen altijd de gekste streken uit. Toch vreemd, hoe snel je iemands mindere eigenschappen vergeet als hij er niet meer is. Het zal ermee te maken hebben dat hij nu geen bedreiging meer voor me vormt.

Ik heb mijn vriendschap met Hattie nieuw leven ingeblazen, ook al valt er niet veel lol met haar te beleven sinds ze zwanger is. Gisteren ben ik een kopje thee bij haar gaan drinken. Ze heeft de muren van de babykamer in een doodenge groene kleur geschilderd... iets anders hadden ze bij de winkel niet. Haar rijtjeshuis aan Church Row is zó klein, ik snap niet hoe ze het daar uithoudt.

‘Maar ik woon wel mooi naast Miss Paltry, de vroedvrouw!’ Om de een of andere reden is ze daar hartstikke blij mee. Sinds ze zwanger is, heeft ze nog meer moeite dan anders om haar lange, donkere haar in model te krijgen, maar ze ziet er nog altijd mooi uit. ‘Dat is toch hartstikke handig? Hoewel, Mrs Tilling gaat me bijstaan tijdens de bevalling. Sinds de dood van mijn ouders voel ik me bij niemand zo op mijn gemak als bij haar.’

‘En Mr Slater woont aan de andere kant naast je. Dát is pas interessant,’ lachte ik, me bezorgd afvragend of mijn lippenstift deze oersaai middag wel zou overleven. Mocht ik hem later nog tegen het lijf lopen, dan moest ik er natuurlijk wel tiptop uitzien. ‘Hoe staat het ervoor met je weddenschap?’ vroeg ze.

‘Niet zo best. Ik moet toegeven dat ik maar weinig hoogte van hem krijg.’

‘Ik snap wat je bedoelt; ik vraag me ook vaak af waar hij mee bezig is. Ik zie hem vaak weggaan, lopend of op de motor, maar zonder penselen of wat ook, en meestal blijft hij uren van huis.’

Hattie is altijd de verstandigste, de meest serieuze van ons tweeën. Ze denkt dat ze heel wat wijzer is dan ik omdat ze twee jaar ouder is. En nu ze een kindje verwacht, is ze helemaal niet meer te pruimen.

‘Misschien is hij dan toch een beroemde filmster!’ riep ik lachend uit. ‘Hij is er knap genoeg voor.’

Ze lachte niet. ‘Misschien kun je beter achter iemand anders aan gaan.’

Ik nam haar aandachtig op, met haar lelijke positiejurk en in dat benauwde huisje, maar ik kon zien dat ze dolgelukkig was. Eerlijk gezegd was ik daar wel een beetje jaloers op, maar dat gevoel zette ik vlug overboord. Want wie kiest er in hemelsnaam voor Victor Lovell? Wie wil er nou zwanger zijn, net nu er zo’n spannende tijd is aangebroken? De oorlog biedt meisjes zoveel nieuwe kansen. Wij hadden anders toch nooit een baantje kunnen krijgen bij het ministerie van Oorlog? En jij had zeker niet in Londen op jezelf kunnen wonen. Ik heb gehoord dat Constance Worthing haar invloed aanwendt om de overheid aan vliegtuigen te helpen.

Eigenlijk verbaast het me ook niet zo, hoor. Hattie was altijd al de verstandigste van ons drieën, maar nu is ze ineens alleen nog maar degelijk. Weet je nog wat we vroeger in het bos altijd riepen? ‘We zijn zo sterk als paarden, zo gevaarlijk als wolven en zo vrij als de wind.’

‘Ik ben niet veranderd,’ zei ze ineens, alsof ze mijn gedachten kon lezen – dat gevoel heb ik bij haar trouwens wel vaker – en dat is ze inderdaad niet.

Terwijl ik terug naar huis liep, dacht ik nog wat na over Hattie en het moederschap. Ik weet nog niet of ik later kinderen wil, maar misschien kan het toch wel leuk zijn.

Silvie kwam later die dag mijn kamer binnen. Ze ging voor mijn kaptafel staan en bestudeerde alle mooie spulletjes die ze daar zag

liggen. Zo nu en dan vroeg ze wat iets was en dan fantaseerde ik er soms iets moois over: een halsketting uit de diepzee, een lippenstift die een prinses bij me had laten liggen.

‘Vind je Mr Slater leuk?’

‘Hoe weet jij dat?’

‘Dat heeft Kitty me verteld,’ zei ze plompverloren. ‘Ik hoop dat hij aardig is. Net als jij.’

Ik glimlachte en gaf haar een knuffel. Zo, dacht ik. Kitty vertelt dus mijn geheimen door, daar zal ze nog spijt van krijgen. Die vertel ik dus nooit meer iets.

Schrijf je alsjeblieft snel terug, Angie? Want zonder jou is het hier maar een dooie boel. Ik hoop dat ze mij ook naar Londen sturen, hoewel... nu Mr Slater hier is, mag het van mij ook nog wel even duren.

Veel liefs,

Venetia

Brief van Miss Edwina Paltry aan haar zuster Clara

CHURCH ROW 3
CHILBURY
KENT

Donderdag, 4 april 1940

Lieve Clara,

De zaak is beklonken. We zijn straks rijker dan we ooit hadden durven dromen, lieve zuster. Ik heb de brigadegeneraal ontmoet op de afgesproken plek, bij de verlaten jachthut in het bos. Hij was er al toen ik aankwam en haalde met een zuur gezicht zijn zilveren zakhorloge tevoorschijn. 'U bent te laat.'

'Ach, is dat zo?' zei ik met een beleefde glimlach. 'Wat vervelend nou!'

Hij snoof even om zoveel ironie en zei: 'Vertel op: denkt u dat u mij kunt helpen?'

'Of ik de baby's kan omwisselen, bedoelt u?'

Ik hield mijn gezicht in de plooi, maar zijn verzoek werkte nog altijd op mijn lachspieren. 'U wilt dat ik tussen de twee kraamvrouwen heen en weer ga rennen en ze wijsmaken dat ze een andere baby hebben gebaard?'

‘Ja, dat. Verdorie nog aan toe!’ riep hij uit. ‘Of moet ik soms iemand anders zoeken?’

‘Nee, u bent bij mij aan het juiste adres.’ Ik voegde er met een lachje aan toe: ‘Hoewel... Mrs Tilling is ook gediplomeerd vroedvrouw. Misschien kunt u haar anders benaderen?’

‘Geen sprake van,’ bromde hij. ‘Nou, komt er nog wat van? Bent u bereid mij te helpen?’

‘Dat hangt van de vergoeding af.’

Hij snoof als een getergde stier. ‘U kunt er vijfduizend mee verdienen.’

Heel even stakte de adem in mijn keel. Vijfduizend pond is een flink bedrag... tien keer mijn hele jaarinkomen. Maar ik wist dat er meer in zat. Die ouwe kan veel meer missen. Ik heb met eigen ogen gezien hoe rijk hij is, met zijn enorme huis, zijn kristallen kroonluchters en al die peperdure meubels.

‘Ik kan straks mijn beroep niet meer uitoefenen en ik zal ook ergens anders moeten gaan wonen,’ zei ik met een verdrietig gezicht.

Als door een bij gestoken snauwde hij: ‘Achtduizend dan. Dat moet ruim voldoende zijn voor een vrouw als u.’

‘Een vrouw als ik?’ Ik keek hem recht aan en trok één wenkbrauw op. ‘Een vrouw als ik kan het u heel lastig maken, beseft u dat wel?’

‘Is dit soms een bedreiging?’ siste hij. ‘Als u mij chanteert, dan zal ik alles ontkennen. En iedereen zal mijn woord boven het uwe stellen.’

‘Daar zou ik maar niet al te vast op rekenen als ik u was,’ zei ik. ‘De tijd dat de hoge heren de lakens uitdeelden is voorbij.’

‘O, maar het zal me geen enkele moeite kosten iets te vinden waarop ik u kan pakken, dat zeg ik u alvast.’

‘Voor tien doe ik het,’ zei ik vastberaden. ‘Maar op één voorwaarde: ik krijg mijn geld, of de ruil nu slaagt of niet.’

‘U doet precies wat ik zeg, Miss Paltry, en anders zorg ik ervoor dat u nooit meer aan de bak komt. Heeft u dat goed begrepen?’ Hij kwam met zijn gezicht heel dicht bij het mijne. ‘U krijgt uw geld zodra ik mijn zoon heb.’

‘Ik wil het geld al voor de geboorte hebben. En als er geen jongetje geboren wordt, dan kan ik daar ook niets aan doen. Maar zit er een jongetje bij,’ zei ik met een verleidelijke glimlach, ‘dan zorg ik ervoor dat u hem krijgt.’

Hij balde zijn vuisten. Hier had hij niet op gerekend. Sinds ik vijf jaar geleden hiernaartoe ben verhuisd, heb ik een goede reputatie weten op te bouwen. Want een toestand als toen in Somerset wil ik echt nooit meer meemaken. (Weet je nog? Ik had een paar patiënten met wratten per ongeluk het verkeerde middelkje gegeven, waardoor ze paarsige uitslag kregen in hun kruis. Die fout leidde tot drie scheidingen, een vechtpartij en de vermissing van een jonge vrouw. Twee boze kerels hebben me zelfs nog een tijd achterna gezeten.) Nee, Clara. In Chilbury ben ik uiterst voorzichtig te werk gegaan, ik heb mijn verleden zorgvuldig afgeschermd en heb geen gekke dingen gedaan.

En nu kan ik daar de vruchten van plukken.

‘Goed dan, ik geef u tienduizend. U krijgt de helft vooraf en de rest na de bevalling,’ brieste hij. ‘En als mevrouw Winthrop een jongetje krijgt, dan neemt u genoegen met de helft van het afgesproken bedrag.’

Hij wierp me een misprijzende blik toe. ‘Hoe weet ik of ik een vrouw als u kan vertrouwen?’

‘Wij vrouwen zijn tot heel veel in staat, Mr Winthrop. Maar dat hebt u waarschijnlijk nog nooit opgemerkt,’ zei ik met een schamper lachje. ‘Ik wil de helft van het bedrag precies over twee weken hebben. Contant.’

Toen hij weer woedend reageerde, drong pas echt tot me door hoe belangrijk deze afspraak voor hem was. Als ik vijftigduizend had geëist, was hij ook akkoord gegaan. Ik had die man volledig kunnen uitkleden.

‘U krijgt uw geld,’ gromde hij binnensmonds. ‘Kom over twee weken weer hiernaartoe, en dan krijgt u het.’

Hij kneep zijn ogen tot spleetjes en kwam vlak voor me staan.

‘En ik waarschuw u: praat hier met niemand over, want anders gaat het hele verhaal niet door. En zeg vooral niets tegen mijn vrouw. Zij mag er geen lucht van krijgen, hebt u dat begrepen?’

‘Ja meneer,’ zei ik kalmpjes. ‘Ik heb het begrepen.’

Ik draaide me om, liep het bos in en liet de brigadegeneraal vloekend achter bij de jachthut.

Tevreden snoof ik de frisse boslucht op en liep door het kreupelhout terug naar het pad. Het gaat me lukken, Clara. Ik heb besloten de komende tijd een beetje aan te pappen met dat mens van Tilling, gewoon... je weet maar nooit waar het goed voor is. Wie weet levert dat nog interessante informatie op. Er is veel geld gemoeid met de ruil en ik moet deze operatie tot in de puntjes voorbereiden. Als de uitgerekende datum nadert, zal ik wat meer vertellen over mijn plan, zoals je vroeg in je brief. Je bent vast bang dat ik er wel weer een potje van ga maken, maar dit keer zal ik je niet teleurstellen. Nog voor de zomer ben je rijk, dat beloof ik je.

Edwina

Briefje op het prikbord van het dorpshuis van Chilbury

Maandag, 15 april 1940

Woensdagavond wordt in de kerk de eerste repetitie gehouden van
het nieuwe dameskoor van Chilbury.

Aanvang om 19.00 uur precies.

Miss Primrose Trent, muziekdocent aan de universiteit van Litchfield